

INFORMÁCIÓ, KOMMUNIKÁCIÓ ÉS TECHNOLÓGIATRANSZFER: A NEMZETKÖZI DOKUMENTÁCIÓS SZÖVETSÉG (FID) 43. KONGRESSZUSA

Hegedűs Péter

Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára

A FID 43. konferenciáját és kongresszusát 1986. szeptember 8. és 19. között tartotta Montrealban. Ezúttal még a konferenciákat megelőző időszakban szokásosnál is élénkebb szervezeti tevékenység előzte meg a tanácskozást: a megalapításának 90. évfordulóját ünneplő szövetség a világ számos országában tartott rendezvényeket a megemlékezés alkalmából. Ugyancsak növelte a tudományos tanácskozás vonzerejét a kongresszus aktuális témája, s nem utolsósorban a jó előkészítő szervezés is fokozta az ülés iránti szakmai érdeklődést. (Talán nem ünnepontás mindjárt a bevezetőben egy bíráló megjegyzéssel élni: az egyébként csaknem kifogástalan munkát végző helyi szervezőbizottság ezúttal – szakítva a korábbi gyakorlattal – nem adta közre az előadások teljes szövegét, ami bizony több esetben is megnehezítette az érdemi viták kibontakozását, a vitákra való felkészülést. A kongresszus teljes anyagát tartalmazó kötetet a North Holland kiadó jelenteti meg 1987 júniusában.)

48 országból mintegy 300 résztvevő kísérte figyelemmel a kongresszus eseményeit. Megnyitó beszédében *M. Hill*, a szövetség elnöke utalt arra a megújulási folyamatra, amely a szövetség tudományos és szervezeti életében megkezdődött, s rámutatott arra is, hogy a szövetség új – éppen a montreali közgyűlés alkalmából elfogadott – stratégiai tervével szoros kapcsolatban áll a 43. kongresszus témája. A szövetség tervezett K+F programirányai – az információtudomány fejlesztése, az információfelhasználás és az információkhoz való hozzáférés fejlesztése, az információ marketingjének alkalmazása, az információs szakma intellektuális és gépi eszközeinek továbbfejlesztése, a szakmai képzés és oktatás – nem utolsósorban a fejlődő országok érdekeit szolgálják, de a szövetség továbbra is az információs és a dokumentációs szakma nemzetközi szervezete marad.

L. Kerwin, a kanadai Országos Kutatási Tanács (National Research Council of Canada) elnöke üdvözlőbeszédében hangsúlyozta a tudomány nemzetközi jellegét, s azt, hogy a tudományos közösség nem ismerhet nemzeti határokat. Az információterjesztéssel foglalkozó szervezetek fórumaikon többször is kifejezték aggodalmukat az egyre szigorúbbá váló szerzői jogi korlátozások miatt. Az új, illetve a tervezett jogi szabályok valószínűleg még tovább korlátozhatják a tudósok és a műszaki szakemberek, illetve a tudomány és a technika közötti információáramlást. A szerzők számára nagyobb védelmet nyújtó szabályoknak nemkívánatos mellékhatása a határokon keresztül szabad, akadálymentes adatforgalom korlátozása. Az információk mennyisége exponenciálisan növekszik, ugyanakkor az új információs technika lehetővé teszi az információk nagy mennyiségének gyors továbbítását. Az akadályoktól mentes információáramlást azonban gazdasági, politikai és ipari tényezők is gátolhatják. Minden kockázat ellenére biztosítani kell a tudományos műhelyek eredményeinek cseréjét – foglalta össze álláspontját *L. Kerwin* –, mivel az információhasznosítás előnyei jóval túlszárnyalják a cserével járó kockázatot.

A megnyitóülés után került sor a szekcióülésekre az alábbi témákban: 1. információ – elméletek, rendszerek (elnök: *M. Dupuis* – Kanada); 2. hozzáférés az információhoz telekommunikáció útján (elnök: *P. Canisius* prof. – NSZK); 3. rendszerfejlesztési eredmények (elnök: *dr. H. Möller* – Kanada); 4. koordináció, integráció és hálózatépítési erőfeszítések (elnök: *R. T. Launo* – Finnország és *S. Fujiwara* prof. – Japán); 5. technológiatranszfer (elnök: *J. R. P. Alvarez-Ossorio* – Spanyolország és *G. Kirouac* – Kanada); 6. az információ szervezése (elnök: *S. Keenan* – a FID főtákará, Nagy-Britannia).

Információ — elméletek, eszközök, rendszerek

Az ülés előadásai az információ különböző nézőpontjainak széles skáláját érintették. *E. Currás* (Spanyolország) az emberi intelligencia evolúcióját a kommunikáció különböző csatornáin zajló folyamatokból vezette le. A rendszerelmélet elveit alkalmazva az információ, a kommunikáció és az ismeretek dinamikáját vizsgálta az alapvető cselekvések láncolatában, s ezen keresztül a technika szerepét az emberi fejlődés jelenlegi szakaszában. Az ezt követő két előadás a fejlődő országok információs tevékenységének hatékony fejlesztéséhez szükséges infrastruktúra létrehozásának kérdéseivel foglalkozott. *Rózsa György* rámutatott arra, hogy az új technika alkalmazásához elengedhetetlen az információs infrastruktúra létrehozása ezekben az országokban. Ennek az infrastruktúrának két fő modellje létezik: a specializált és az integrált modell. Ez utóbbi a könyvtári, a dokumentációs és a levéltári szolgáltatások kombinációján alapszik. Az egységes technikai bázisra támaszkodó kombináció szervezeti felépítése természetesen függ az egyes országok hagyományaitól, gazdasági és kulturális feltételeitől. Az integrált típusú információs infrastruktúra fő előnye a pénzügyi erőforrások és a szakképzett munkaerő hatékony koncentrációja. *Y. Courier* (Franciaország) az UNESCO oktatási programjainak szerepéről szövegezte az új információs technikák alkalmazásának lehetővé tételében. Az UNESCO tapasztalatai azt mutatják, hogy az új információs technikák iránti igény máris számottevő a fejlődő országokban, ezért a képzés iránti igények is erősen növekszenek.

I. L. Sperr (USA) a műveltség fontos új formájának tartja az elektronikus adatfeldolgozás eszközeinek kezelésére, használatára irányuló képességet. A számítógépes "írni-olvasni tudás" (computer literacy) formális oktatási intézményeit a különböző iskolák jelentik. Az iskolaköteles korból kinőttek számára informális oktatásra van szükség: ezek lehetnek ingyenes vagy csaknem ingyenes tanfolyamokat tartó művelődési központok (mint pl. a skandináv országok ritkán lakott területein) vagy közművelődési könyvtárak (pl. az USA egyes vidékein). Az ilyen és ehhez hasonló képzési programokat ez utóbbi intézmények munkatársai sem tekintik feleslegesnek vagy "profilidegennek", mivel e könyvtárak feladata az információhoz való hozzáférés biztosítása a szolgálni kívánt közösség minden tagja számára.

Az információs szakmának az új technikával szemben támasztott igényeivel kapcsolatban *D. Ourston* és *R. McBeth* (USA) a dokumentációs munkát támogató mesterséges intelligencia lehető-

ségeiről szövegezte. Alapjában véve e területen jelenleg három megközelítés lehetséges: 1. a dokumentumok szerkesztésének elvégzése mesterséges intelligencia segítségével; 2. a dokumentumok írása mesterséges intelligencia támogatásával; 3. "okos" ember—gép kapcsolat (interfész) alkalmazása. A szerzők vázolták az ARM (Adaptive Response Model) rendszert, amely az említett megközelítések egyes elemeit egyesíti magában a dokumentációs munka során. *Y. Fujiwara* (Japán) az információátadást megkönnyítő többnyelvű tezaurust ismertette. A különböző nyelveken felépített gépi adatbázisok esetében a gépi fordítás ma még nem jelent megnyugtató megoldást. A szerzői kollektíva által bemutatott, CD ROM-on tárolt, személyi számítógéppel üzemeltethető angol—német—japán nyelvű tezaurusz a dilemma feloldását jelentheti, mivel alkalmas az adatforrások nyelveinek felhasználói nyelvre való átültetésére.

E. B. Jackson (USA) azokat a feladatokat körvonalazta, amelyeket a különböző egyetemi és vállalati információs részlegek vezetőinek kell elvégezniük a részlegek fennmaradásáért. Mivel az információk terjesztésével foglalkozó szervezeti egységek főbb funkciói eltérnek az anyaintézmény fő funkcióitól, a vezetőknek állandóan számításokat kell végezniük az információs részleg hatékonyságára és hasznosságára vonatkozóan, s ezek alapján összehasonlításokkal kell az anyaintézmény vezetőit folyamatosan meggyőzni a részlegek fenntartásának szükségességéről. *P. Canisius* (NSZK) a fennmaradás, a szakirodalomban oly gyakran hangoztatott "túlélés" kérdését kiterjesztette a dokumentációs szakma egészére. A mesterséges intelligencia ígéretes alkalmazását jelentő szakértői rendszerek (expert systems) nagy lehetőségeket tárnak fel az információs szakemberek előtt a tervezés, a feltöltés és a hasznosítás időszakában. A szakma nélkülözhetetlené teheti magát, ha aktívan lép fel e rendszerek kialakításában és alkalmazásában. Természetesen az említett rendszerek a dokumentációs szakemberek közreműködése nélkül is létrejöhetnek, de nem biztos, hogy a leghatékonyabb és a legesszerűbb formában.

Az információhoz való hozzáférés telekommunikáció útján

A szekcióülésen tartott előadások az információ világának legmodernebb eszközeiről, illetve alkalmazásuk jelenlegi korlátairól szövegezte. *D. Strauch* (NSZK) az európai interaktív videotex rendszerek technikai jellemzőit foglalta össze. Rámutatott arra, hogy a különböző rendszerek összehangolása és szabványosítása továbbra is központi kérdés marad.

Ami az információs munkával való kapcsolatukat illeti, az interaktív videotex rendszerek az adatbázisokhoz való nemzetközi szintű hozzáférés fontos innovációját képviselik. *A. S. Pollitt* (Nagy-Britannia) részletesebben szolt arról, hogy az ilyen típusú rendszerek iránti kezdeti lelkesedés (ami az információkhoz való hozzáférés egyszerű "menü" útján történő megvalósításából táplálkozott) miként csapant meg a működő rendszerek korlátozott visszakeresési hatékonyságának felismerése után. Ez a korlátozottság azonban nem a menürendszerű interfész alkalmazásának, hanem az adatbázisok restriktív szerkezetének, valamint az indexoldalak és az információoldalak fizikai összekapcsolásának a következménye. A felhasználói interfész videotex típusa lehetővé teszi a Boole-féle logikán alapuló keresési módok alkalmazását is anélkül, hogy a hagyományos parancsalapú keresési nyelveket el kellene sajátítani. Nyilvánvalóan így nincs szükség a viszonylag hosszadalmas képzésre sem az információkeresés megkezdése előtt. *T. H. Martin* (USA) az elektronikus üzenetközvetítői rendszerek előnyeit ismertette a Syracuse-i Egyetemen működő kísérleti rendszer példája alapján. A hálózat felhasználható új ötletek, elgondolások cseréjére, megfelelő szakértelemmel rendelkező szakemberek vagy meghatározott dokumentumok lokalizálására, kiadói vagy finanszírozási lehetőségek feltárására, a tanmenet értékelésére vagy egyszerűen csupán a munkatársi kapcsolatok ápolására. Előnyei ellenére a rendszert még nem használják ki megfelelő mértékben, bár a FID Oktatási és Képzési Bizottságának tapasztalatai kedvezőek voltak a rendszer üzemeltetéséről. *D. H. Harmsen* (NSZK) abból indult ki, hogy az új telekommunikációs szolgáltatások és technikák hasznosításának üteme az állami és a magánszektorban egyaránt elmarad e szolgáltatások és technikák piacra dobásának, bevezetésének ütemétől. Beszámolt arról a sikeres, ún. moduláris marketingjárásról, amelyet éppen a telekommunikáció új termékeinek értékesítésére és elterjesztésére alakítottak ki a karlsruhei Fraunhofer Intézetben. *N. Fjällbrant* (Svédország) a műholdas dokumentumtovábbítás lehetőségeit vizsgálta, összehasonlítva a dokumentumtovábbítás más, hagyományos módszereivel. Ismertette az APOLLO projekt jelenlegi állását, amelyet az Európai Gazdasági Közösség Bizottsága és az Európai Űrkutatási Ügynökség finanszíroz. A nemzeti és a nemzetközi adatkommunikáció, valamint a számítástechnika legújabb eredményeinek alkalmazásával párhuzamosan a számítógépes konferenciák az információcsere és a kommunikáció széles körben alkalmazható eszközei, ahogy erre *J. B. Black* (USA) – távollétében felolvasott – előadása rámutatott. Korlátlan számú résztvevő-

nek, olcsón nyújtják gyakorlatilag időtől és távolságtól függetlenül az "elektronikus kerekasztal-konferenciának" nevezhető lehetőséget. Az ilyen konferenciák egyik végterméke az egyes hozzászólások adatbankja. A számítógépes konferenciák nem csupán a kommunikáció új, rugalmas formáit jelentik, de az elektronikus kiadói tevékenység és információterjesztés új típusainak kialakításához is alapot teremtenek. *H. S. White* (USA) ezzel kapcsolatban kiemelte, hogy az elektronikus tudományos kommunikációval foglalkozó publikációk többsége főként azt tárgyalja: mi az, ami technikai szempontból megvalósítható. Bizonyosra vehető, hogy a technika gyors fejlődése jelentős változásokat idézett elő a bibliográfiai információk megjelenítési és felhasználási formájában. A primer publikációk formai változására már kevesebb a bizonyíték. Ez lehet a primer tudományos publikációs tevékenységet irányító értékrendszer következménye, s a szerző véleménye szerint a jövőbeni irányzatokat e technikák alkalmazása terén e tudományos értékrendszer, s nem a technikai lehetőségek határozzák meg elsősorban.

Rendszerfejlesztési eredmények

H. J. Appelrath (Svájc) az ODIR projektet (Optical Disk Information Retrieval = optikai lemezes információkeresés) mutatta be, amelynek célja speciális információs célú alkalmazások megvalósítása a személyi számítógépek és az optikai lemezek párosításával. Kísérletképpen IBM PC XT-t használtak fel egy több mint 40 000 képből álló, deskriptoros információkereső rendszer kialakításához, orvostörténeti kutatások megkönnyítésére. *M. Jucquois-Delpierre* (Belgium) az interaktív optikai lemezes technika alkalmazásait mutatta be a különböző médiakon és különböző formátumokban rendelkezésre álló információk irodai célú felhasználásában. *Ch. Chen* (USA) is az optikai lemezek hasznosítási lehetőségeiről szolt az EMPEROR – I projekt bemutatásával. Az említett kísérletben a videolemezes technika legújabb eredményeit alkalmazták Kína egyes archeológiai és történelmi időszakainak bemutatására és értelmezésére, ugyancsak interaktív üzemmód lehetőségével. A nyugati szoftverfejlesztések eredményeinek az ázsiai országokban való alkalmazásához elengedhetetlenül szükség van a nem latin betűs ábécé karaktereit fogadni tudó számítógépes rendszerekre. *J. L. Clark* (Szingapur) egy ilyen terminált mutatott be, amely UNIX operációsrendszer-környezetben működik, s a rendszer segítségével képes kínai írású szövegek tá-

rolására, keresésére és kezelésére, sőt a számítógéppel segített fordítást is lehetővé teszi. *R. J. Freeman* (USA) a nagyszámítógépes rendszerek dokumentációjának aktuális kérdéseiről, illetve az alkalmazási tervről tartott előadást. A jó alkalmazási terv tartalmazza az alkalmazás módszertanának, a hardver kihasználásának, a felhasználók képzésére vonatkozó elképzeléseknek a leírását, az alkalmazás ütemtervét, az új rendszer várható költségeit és hasznát. *J. F. Cove* és *B. C. Walsh* (Nagy-Britannia) az online rendszerekben való "böngészés" (browsing) lehetőségeit elemezték. A különböző struktúrájú információs egységek különböző keresési stratégiák igénybevételét teszik szükségessé, s a felhasználók – a szerzők által említett kísérletek eredményei szerint – nagyra értékelték a rendszer egészének áttekintését lehetővé tevő programmegoldásokat. *U. Sticker* (Kanada) a Boole-féle logika elveinek alkalmazását a menürendszerű interfészek esetében is kívánatosnak tartja: a menü látszólag könnyűvé teszi a keresést, de segítségével csupán elemi szintű kérdések válaszolhatók meg, ha a Boole-féle keresési logika elveit figyelmen kívül hagyják. *J. A. Large* és *C. J. Armstrong* (Nagy-Britannia), valamint *M. R. Lamb*, *L. C. Condor* és *J. Martin* (Kanada) a külső adatbázisokból való adatmentés kérdéseivel foglalkoztak. A kimentés alkalmazása különösen azokban az országokban előnyös, ahol az adattovábbításra szolgáló olcsó és hatékony hálózatok még nem épültek ki. Az adatmentés eredményeként nagy mennyiségű adat "házi" használata válik lehetségessé, sőt a belső, saját adatbázisokkal való egyesítésre is mód nyílik a mai technikai feltételek mellett. Az ilyen adatbázisokban alaposabb, "finomabbra hangolt" kereséseket lehet végrehajtani anélkül, hogy a viszonylag jelentős telekommunikációs költségeket többször is vállalni kellene. Az előbbi előadás szerzői az Európai Úrkutatási Ügynökség információs szolgálatának adatmentéssel kapcsolatos tapasztalatait elemezték nem csupán technikai, hanem jogi szempontból is. Az utóbbi előadás szerzői egy konkrét rendszert mutattak be: a mikroszámítógépes rendszer moduljai egy grafikus szerkesztőprogram, egy formai szerkesztőprogram és egy információt közreadó program.

Koordináció, integráció és hálózatépítési erőfeszítések

Az ülés első előadásában *J. S. Segal* (USA) a könyvtári hálózatok centralizációját vagy decentralizációját előidéző tényezőket ecsetelte. A hálózatépítési erőfeszítéseknek a gépesítés adott újabb impulzust, s a modern technika már kisebb könyvtári cso-

portok számára is lehetővé, illetőleg ígéretessé teheti a hálózatokat. *J. Wu* (Kanada) a kanadai mezőgazdasági könyvtárak hálózatának mikrogépesítési problémáiról szólt. A hálózat előtt álló legfontosabb feladat a könyvtári információs és a vezetési információs rendszerek szerves összekapcsolása, a különböző szoftver- és hardverelemek közötti kommunikáció és kapcsolat megteremtése. *N. Hasegawa* (Japán) beszámolt egy kísérleti jelleggel üzemeltetett adatbázisról, amely vegyi anyagokra vonatkozó és bibliográfiai információkat egyaránt tartalmaz. Több jelentős japán intézmény vesz részt a projektben, amelynek célja az adatforrások megosztása és integrált használata. *M. Scott* (Kanada) a nyílt rendszerek összekapcsolási modelljét (open system interconnection) ismertette. A kanadai nemzeti könyvtár 1981 óta e modell alapján koordinálja az országos, decentralizált, elektronikus könyvtári és információs hálózatot. A rendszer előnye, hogy a könyvtárak saját gépesítési erőfeszítéseik megvalósítási ütemétől függetlenül is élvezhetik a kooperáció hasznát.

J. Bankowski, *M. Muraszkievicz* és *Z. M. Novicki* (Lengyelország) a lengyel tudományos és műszaki információs rendszer továbbfejlesztésével kapcsolatos feladatokat ismertették. Javaslataik alapján az alábbi feladatok mielőbbi megoldására van szükség: az információs infrastruktúra fejlesztése, az intézményi szintű belső adatbázisok és az ezekhez szükséges speciális szoftver kialakítása, s az információs központok modelljeinek kifejlesztése. *Zeng Min-zu* és *Zhao Zhong-ren* (Kínai Népköztársaság) az országos szintű információs rendszer létrehozásának koncepcióját vázolta fel Kína példáján. Az információs technika olyan új eredményeinek terjedése, mint a mikroszámítógépek, a helyi hálózatok stb. lehetővé teszik, hogy Kínában is felvetődjék az országos méretű, integrált információs rendszer gondolata. A szerzők elképzelése szerint olyan rendszert kell kialakítani, amelyben autonóm alrendszerek osztott hálózat útján kapcsolódnak össze. A szovjet műszaki-tudományos információs rendszer helyzetét *A. I. Mihajlov* (Szovjetunió) dolgozata alapján – a szerző távollétében – *I. S. Ščerbina-Samojlova* ismertette. A VINITI adatbázisa 5,5 millió rekordot tartalmaz, ebből 3,3 millió online keresésre is felhasználható. A tervek szerint a következő öt évben az intézmény megkésztéri információfeldolgozási tevékenységét. A fejlesztés során a legnagyobb gondot az új információs technika és a hagyományos információfeldolgozási eljárások összeegyeztetése okozza, az információfeldolgozás szemantikai problémáinak megértési és megoldási üteme elmarad a számítástechnika legújabb eredményeinek bevezetési ütemétől.

J. G. Neal (USA) a Pennsylvanai Állami Egyetemen kifejlesztett rendszerről beszélt előadásában (Library Information Access System = LIAS). Az automatizált könyvtári rendszer gépi katalógizálást, a katalógusokhoz való online hozzáférést, gépi állomány- és kölcsönzés-nyilvántartást tesz lehetővé. Az adatbázis — amely az egyetemen kívülről is hozzáférhető — mintegy 1,2 millió bibliográfiai rekordot tartalmaz. *Hiroshi Inoshe, Tadao Saito és Jun Atachi* (Japán) a Tokiói Egyetemen kialakított ORDERS (Online Remote Document Enquiry and Retrieval System) rendszert mutatták be. Az optikai lemezegységre épülő rendszer bibliográfiai információkon kívül lelőhelyadatokat, valamint teljes dokumentumszövegeket tartalmaz.

Az ezt követő előadásokban egyes országokra vagy területekre vonatkozó helyzetjelentések hangzottak el. *S. S. Murthy* (India) az információfeldolgozási technikák alkalmazásának helyzetéről, *Gao Chong-quian* (Kínai Népköztársaság) a számítógépes információkereső rendszereknek Kína információs rendszerében betöltött szerepéről számolt be. *E. S. Asiedu* (Marokkó) a montreali közgyűlésen taggá választott CAFRAD (African Training and Research Centre in Administration of Development) képviselőjében a vezetői információellátás afrikai gondjairól és helyzetéről beszélt. Javasolta a vezetői információ afrikai hálózatának megteremtését, amely a közigazgatási és vezetői információkat a terület sajátos szükségleteinek figyelembevételével dolgozná fel. *A. I. Kindilche* (Irak) az Arab Liga információs és dokumentációs központjának, a Perzsa-öböl menti államok ipari tanácsadó szervezetének, valamint az említett államok információs és dokumentációs központjának gépesítési törekvéseit vizsgálta. A tervek szerint az adatbankokat és a felhasználói hálózatokat nem csupán regionális szinten, hanem az összes arab államra kiterjesztve kívánják megvalósítani. *L. Kopic-Bogdanovic, M. Mitrovic és S. Rankovic* (Jugoszlávia) a jugoszláv Műszaki-Tudományos Dokumentációs Központ számítógépesítési helyzetét körvonalzták. A számítógépesítési törekvések az információfeldolgozás gépesítésén kívül az elektronikus kiadói tevékenységet és a könyvtári adminisztrációs funkciók automatizálását is átfogják. *A. A. Tunis* (Kanada) a Nemzetközi Szabványügyi Hivatal égisze alatt létrejött számítógépes információs hálózatot (ISONET) mutatta be, különös tekintettel arra a szerepre, amit ez a hálózat a technológiatranszferben — más eredményekkel és magatartási kódexekkel együtt — betölthet.

Technológiatranszfer

Az ülést a FID Ipari Információs Bizottságának (FID/II) közreműködésével szervezték. Az előadások egy része a technológiatranszfer általános, társadalmi-gazdasági, jogi szempontjaival foglalkozott. *I. S. Farkas-Conn* (USA) rámutatott arra, hogy az emberi tényező szerepe is rendkívül fontos a műszaki eredmények továbbításában és befogadásában. *A. R. Szibbo* (Kanada) az országhatárokon keresztüli információáramlás jogi szabályozásáról szólt. A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (Organization for Economic Cooperation and Development — OECD) és az Európa Tanács már dolgozott ki irányelveket az információáramlás szabályozásának jogi vonatkozásairól. Kanada hivatalosan még egyik irányelvet sem fogadta el, sőt nem is dolgozott ki saját irányelveket, s az ország kormánya jelenleg közvetett módon szabályozza a technológiatranszfert és a hozzá kapcsolódó információáramlást. *M. Hill* (Nagy-Britannia, a FID elnöke) a technológiatranszferrel mint kivételesen intenzív információáramlási folyamattal foglalkozott előadásában. *I. S. Farkas-Conn* álláspontjához hasonlóan ő is nagy jelentőséget tulajdonított az információs szakemberek e folyamatban játszott szerepének. Rámutatott arra, hogy a publikált információk értékének megállapítása e vonatkozásban is felettlőbb kívánatos. A műszaki és az információs szakemberek kiegészítő szerepet játszanak a technológiatranszfer folyamatában: a mérnökök állapítják meg, hogy milyen információra van szükség, az információs szakemberek pedig azt, hogy ezeket az információkat hogyan lehet megszerezni. Ebben az összefüggésben komoly feladatok várnak a FID-re is.

A FID-en kívül más nemzetközi kormányközi és nem kormányközi szervezetek szerepéről is szó esett. *Vásárhelyi Pál* leszögezte, hogy ezek a szervezetek a nemzetközi információs politikák kialakításának ösztönzésével, információs szakemberek képzésével, szabványok, módszerek, eszközök és szoftverek kidolgozásával és az információs infrastruktúra fejlesztésével járulnak hozzá egyebek között a technológiatranszferhez. Az e területeken folyó tevékenységeket az ENSZ családjához tartozó nemzetközi szervezetek gyakorlatán keresztül vizsgálta és szemléltette: az UNIDO égisze alatt működő műszaki információs bank (INTIB), illetve az UNESCO keretein belül megvalósuló Általános Információs Program (General Information Programme — GPI) jelentősége kiemelkedő. *T. Gavin és R. Valentin* (Kanada) a Nemzetközi Fejlesztéskutató Központ (International Development Research Centre — IDRC) által kifejlesztett általános

információkezelő programcsomag (MINISIS) jellemző tulajdonságait mutatták be. A rendszert különösen alkalmasnak nyilvánították a fejlődő országok információcseréjének lebonyolítására. *S. Koskiala* és *E. Tornudd* (Finnország) a műszaki könyvtáraknak a technológiatranszferben betöltött funkcióit ismertették a Helsinki Műszaki Egyetem Könyvtárának példáján. Figyelemre méltó, hogy a könyvtár önfelkaroló szolgáltatásokat nyújt a finn iparvállalatoknak.

N. M. Adeyemi a nyugat-afrikai régió technológiatranszferrel kapcsolatos gondjait vázolta. Arról is szólt, hogy a terület országai hogyan érhetnének el önálló információtechnikai fejlődést. *J. Jaffray* és *J. F. Cunningham* (Kanada) a kanadai Országos Kutatási Tanács által létrehozott új programot mutatták be, amely kis- és középvállalatoknak nyújt segítséget a külföldi technológiák megismertetésében és beszerzésében. *H. Basilier* (Finnország) egy multinacionális vállalat, a KONE Corporation információs programját és információszolgáltatásait foglalta össze. *D. I. Raitt* (Hollandia) a tudományos és műszaki szakemberek közötti kommunikáció sajátosságait vizsgálta a nemzetközi szervezetekben és a multinacionális K+F intézményekben. E sajátosságok elemzése alapján javaslatokat tett a szervezeteken belüli információátadás és kommunikáció tökéletesítésére. *S. C. Harris* és *M. Pina* (Kolumbia) a technológiatranszferrel összefüggő kommunikációs és információs stratégiákat írták le két nemzetközi mezőgazdasági kutatóközpont tapasztalatai alapján. A sikeres technológiatranszfer eseteiben az előadók hivatkoztak a technológia továbbadói és a végső felhasználók közötti közvetlen kapcsolat fontosságára. Ugyancsak nagy jelentőséget tulajdonítottak a technológiatranszfer más nemzetközi vagy nemzeti szervezeteivel való kapcsolattartásnak és együttműködésnek.

A résztvevők több példát hallhattak az észak–déli technológiatranszferéről. *L. V. Chico* (Szingapur) a csendes-óceáni–ázsiai régió 16 szervezetének és 11 országának részvételével működő hálózat, a Technonet Asia működését mutatta be. A mind fejlesztési célú, mind pedig kereskedelmi jellegű technológiatranszferrel foglalkozó hálózat a “Dél-Dél” csere jó illusztrációját is nyújtja. *G. Chaput* és *B. Amon* (Kanada) a RESADOC elnevezésű afrikai információs hálózat céljait és működési területeit foglalták össze.

Az információ szervezése

Az ülésen *Paul Otlet*-nek és *Henri La Fontaine*-nek, a szövetség alapítóinak emlékét idézték fel elsőként. *D. Batty* (USA) előadásában a többdimen-

ziós osztályozási rendszerek és struktúrák történeti fejlődését vázolta fel. Rámutatott arra, milyen nagy szükség van a gondolkodást irányító “térképekre” akár az ismert területeken való eligazodás emlékeztető eszközeiként, akár az új területek megismerési eszközeiként. Felhívta a figyelmet a szintaktikai szabályok betartását és a szókészletek szabályozását, ellenőrzését igénylő szakértői rendszerek kifejlesztésében az osztályozási rendszerek fontosságára. *W. G. Stiles* (Kanada) ugyancsak a szakértői rendszerek alkalmazásának kontextusában elemezte az egyik legújabb információs segédeszközt, az Átfogó Osztályozási Rendszert (Broad System of Ordering = BSO). Könnyen lehetséges, hogy a BSO az igazi mesterséges intelligenciához vezető utat tárja fel, amelyet a szerző egyébként Ranganathan alapvető kategóriáinak megfelelően írt le. *E. J. Coates* (Nagy-Britannia) dolgozata is a gépi információkeresések összefüggésében vizsgálta a BSO-t mint információkeresési segédeszközt. A kísérletet – amelyről előadásában beszámolt – a Londoni Egyetem Információs Szolgáltatási Központjában (London University Centre for Information Services – LUCIS) végezték a Dialog által szolgáltatott 38 adatbázisban. *J. P. Comaromi* és *P. J. Paulson* (USA) a Dewey-féle tizedes osztályozás rövid történeti áttekintése után az említett osztályozási rendszer revízióinak jelenlegi gyakorlatát, a nemzetközi kiadásokat és a 20 teljes angol nyelvű kiadásban alkalmazott változtatásokat ismertették. Egyebek között szóltak a gépi szerkesztői rendszerről, valamint a Dewey-féle tizedes osztályozási rendszer gépi információkereső rendszerekben való alkalmazásáról. *K. Markey* és *A. N. Demeyer* (USA) az online katalógusok és a Dewey-féle tizedes osztályozási rendszer kapcsolatát jellemezték. A gépi alkalmazást vizsgáló kísérletben négy könyvtár vett részt, s az eredmények alapján sok javaslat – pl. a katalógizálási rekord kódolásával kapcsolatban – született. *A. Gilchrist* és *P. D. Strachan* (Hollandia) az Egyetemes Tizedes Osztályozás (ETO) jelenlegi helyzetével foglalkoztak az ülések utolsó előadóiként. Mint arra rámutattak, a dokumentáció és a könyvtártudomány történetében az ETO-nak van a legnagyobb “felhasználói klubja”: több mint 40 országban, több mint 20 nyelven használják a rendszert. Egy külső szakértő által irányított új keletű vizsgálat messzemenő javaslatokat eredményezett az ETO jövőjének biztosítására, s az eredményeket összefoglaló dolgozat kulcsszavai: “osztályozás” és “változás”. Az ETO gépesítése, irányítása és intellektuális tekintélyként való további elismertetése kiterjedt intézkedéseket követel, de az ETO-nak továbbra is meglesz a szerepe mind a hagyományos könyvtári és információs rendszerekben, mind az új szakértői rendszerekben.

Az ülésen tették közzé, hogy 1986-ban a FID Osztályozáskutatási Bizottsága (FID/CR) *P. A. Cohrane* professzornak (USA) ítélte a Ranganathanról elnevezett díjat az elmúlt 25 évben az osztályozáskutatás terén kifejtett jelentős tevékenységéért.

A záróülésen — a szekcióülések elnökeinek összefoglalói után — *M. Hill* foglalta össze a 43. kongresszus főbb eredményeit. A résztvevők széles körben tárgyalták meg a tanácskozás témájául választott fontos tudományos és szakmai kérdéseket. Egyes előadók érdeklődési területüknek megfelelően tekintették át az országukban vagy intézményükben megvalósuló legújabb szakmai eredményeket, mások a fejlődés irányaira, várható eredményeire következtettek. Az előadások zöme rövid volt, s a formális vitákra jutó idő sem volt túl sok, de a jelenlévő szakértők jól kihasználták a szakmai véleménycsere lehetőségét. A dokumentációs szakemberek számára kialakított új eszközökre és a kommunikáció jobb technikai lehetőségeinek kialakítására vonatkozó előadásokat jól egészítette ki az információ gyakorlati felhasználására összpontosító vita. Különösen biztatóak voltak a fejlődő országokban végbement fejlődés eredményeiről szóló beszámolók, s nem csupán a hagyományos információszolgáltatások, hanem az új információs technikák elterjesztése terén is. Ebben a haladásban nagy szerepet játszik az UNESCO Általános Információs Programja, de a FID munkája is. Új programjainak megvalósításában a szövetség a korábbiaknál rugalmasabb megközelítéseket alkalmaz majd, hogy az aktuális szükségleteknek megfelelően tudjon cselekedni.

Természetesen az ilyenkor szokásos kiállítások sem maradhatnak el. A kongresszus alkalmából csaknem 30 kiállító — kiadóktól a számítógépes cégekig, a kanadai könyvtári és információs intézményektől a távközlési intézményekig — mutatta be tevékenységét, termékeit, illetve szolgáltatásait. (S ha szabad e beszámoló írójának ismét személyes megjegyzéssel élni: a kiállítás gazdag anyagából úgy tűnt, hogy az információs és dokumentációs szakma technikai eszközeinek előállítása, az információs

nyersanyagok rendelkezésre bocsátása és a kommunikáció feltételeinek biztosítása mint üzlet sem bizonyulhat túl rossznak...)

Egy, a FID Montrealban tartott kongresszusához hasonló nagyságú és jelentőségű konferencia anyagát nyilván nem lehet egy korlátozott terjedelmű cikkben értékelni. Az ott elhangzott csaknem 60 előadás témáinak felvillantása is csupán illusztrációul szolgálhat. Az azonban megállapítható, hogy mind a tudományos ülésszak, mind pedig az ezt megelőző konferencia eredményei a FID tevékenységének lényeges változásáról, a változások megkezdéséről tanúskodnak. Nem csupán "szellemességnek" számított, hogy a FID Végrehajtó Bizottságának jelenlévő képviselői többször is hivatkoztak a szövetség "kereskedelmi jellegűvé" válására (szó szerint: "FID going commercial"), amit persze nem pejoratív értelemben kell felfogni. A rendkívül gyors fejlődésen keresztülmenő információs és dokumentációs szakma a korábbiakban alkalmazottaknál rugalmasabb, frissebb megközelítéseket — nem utolsósorban a gazdasági életből átvett megoldásokat is — igényel, s ha a FID továbbra is az információs és dokumentációs szakma jelentős nemzetközi szervezete kíván maradni, nem zárkozhat el a változtatások elől. Erre az is garancia lehet, ha az 1988-ban Helsinkiben tartandó 44. kongresszuson is sikerül olyan élénk eszmecserét elősegíteni az információ társadalmi-gazdasági szerepéről s a szakmai munka legaktuálisabb kérdéseiről, mint Montrealban.

Irodalom

Conference et congrès de la FID 43e, Montréal sept. 14–18, 1986. Information, communications et transfert de la technologie. Résumé des exposés. Montréal, é.n. Inst. Canadien de l'Inf. Sci. techn. (38 p.) Angol nyelven is.

FID News Bulletin, 36. köt. 10. sz. 1986.

HEGEDŰS Péter: Információ, kommunikáció és technológiatranszfer: a Nemzetközi Dokumentációs Szövetség (FID) 43. kongresszusa

A Nemzetközi Dokumentációs Szövetség 1986. szeptember 8. és 19. között Montrealban tartotta 43. kongresszusát. A megalapításának 90. évfordu-

HEGEDŰS, P.: Information, communication and technology transfer : The 43rd Congress of the International Federation for Documentation (FID)

The FID held its 43rd Congress from 8 to 19 September, 1986, in Montreal, Canada. Celebrating

lóját ünneplő szövetség tudományos kongresszusának üléseit az alábbi témáknak szentelték: 1. információ — elméletek, eszközök, rendszerek; 2. az információhoz való hozzáférés telekommunikáció útján; 3. rendszerfejlesztési eredmények; 4. koordináció, integráció és hálózatépítési erőfeszítések; 5. technológiatranszfer; 6. az információ szervezése. Az élénk eszmecsere által jellemezhető kongresszuson felvetett kérdések jól tükrözték a FID megújulásának folyamatát. Új kutatási programjaiban a szövetség arra törekszik, hogy minél jobban megfeleljen a dokumentációs és információs szakma gyors fejlődése által felvetett igényeknek, s hozzájáruljon a fejlődő országok információs tevékenységének fejlesztéséhez.

* * *

ХЕГЕДЮШ, П.: Информация, коммуникация и трансфер технология: 43-ий съезд Международной федерации по документации (МФД)

В период с 8 по 19 сентября 1986 г. в г. Монреаль проходил 43-ий съезд Международной федерации по документации. Заседания съезда федерации, отмечавшей 90-летие своего основания, проходили по следующим темам: 1. Информация — теория, средства, системы. 2. Средства телекоммуникации в доступе к информации. 3. Результаты работы по развитию систем. 4. Координация, интеграция и создание сети. 5. Трансфер технология. 6. Организация информации. Съезд характеризовался оживленным обменом опытом, и вопросы, затронутые в ходе заседаний, ярко отражают процесс обновления МФД. Своей новой программой исследований федерация стремится к тому, чтобы все больше соответствовать требованиям ускоренного развития документации и информации и способствовать улучшению информационной деятельности развивающихся стран.

the 90th anniversary of the foundation of FID, the Congress was organized in the following sessions: 1. information — theory, equipment systems; 2. access to information by telecommunication; 3. systems development; 4. coordination, integration and networking; 5. technology transfer; 6. information management. The Congress was characterized by lively exchanges of opinions of the participants, and the questions raised at the sessions reflected the beginning of a renewal process of the FID. In its new R + D programmes of the Federation the objective is to satisfy the needs aroused by the rapid development of the profession of documentation and information as fully as possible, and to contribute to the development of information related activities in the developing countries.

* * *

HEGEDŰS, P.: *Information, Kommunikation und Technologietransfer: der 43. Kongress des Internationalen Dokumentationsverbandes (FID)*

Der 43. Kongress des Internationalen Dokumentationsverbandes fand vom 8. bis 19. September 1986 statt. Die Sitzungen des den 90. Jahrestag feiernden Verbandes wurden den folgenden Themen gewidmet: 1. Information — Theorien, Mittel, Systeme; 2. Erreichung der Information durch Telekommunikation; 3. Ergebnisse der Systementwicklung; 4. Koordination, Integration und Anstrengungen für den Netzausbau; 5. Technologietransfer; 6. Organisierung der Informationen. Der Kongress war mit lebhaften Meinungsäustauschen charakterisiert und die aufgeworfenen Fragen widerspiegelten den Vorgang der Erneuerung des Verbandes. Der Verband strebt sich in seinen neuen Forschungsprogrammen danach, die durch die rasche Entwicklung der Dokumentations- und Informationsbranche aufgetauchten Ansprüche immer mehr zu befriedigen und zur Förderung der Informationstätigkeit der Entwicklungsländer beizutragen.